

a paper presented at International Conference "Tehnologija i informatika u obrazovanju - izazov 21. veka", Institut za pedagoška istraživanja, i Centar za razvoj i primenu nauke, tehnologije i informatike, Belgrade, 29-30 May 2001.

RAZVOJ KADROVA ZA REALIZACIJU KONCEPCIJE MEDIJSKE PISMENOSTI

mr Kristinka Ovesni
Filozofski fakultet, Beograd

Apstrakt

Realizacija koncepcije medijske pismenosti zahteva značajne promene u svim domenima obrazovanja. Kao prvi korak najčešće se označava uvođenje nastave informatike na području formalnog obrazovanja dece i omladine. Izuzetan značaj imaju i aktivnosti usmerene na sticanje medijske pismenosti na nivou obrazovanja odraslih. Međutim, realizacija svih ovih aktivnosti prvenstveno zavisi od profesionalne pripremljenosti pedagoških i andragoških kadrova. Za njihov profesionalni razvoj neophodna je izmena postojećih nastavnih planova i programa na univerzitetskom nivou, kao i stvaranje modela za usavršavanje. Predloženi model razvoja kadrova pored aktivnosti usmerenih na sticanje bazične digitalne pismenosti podrazumeva stvaranje mreže za razvoj i razmenu naučnih saznanja u oblasti savremene tehnologije i razvoj alternativnih oblika za obrazovanje i diseminaciju znanja (WWW konferencije, On-line forumi, seminari, sinhrono ili asinhrono "virtuelne učionice"). Poseban značaj u modelu imaju naučna saznanja koja uporište imaju u istraživanjima o problemima učenja u virtuelnom okruženju, izmeni uloge nastavnika, didaktičkim i metodičkim aspektima savremene nastave.

Ključne reči: razvoj pedagoških i andragoških kadrova, koncepcije medijske pismenosti.

1. UVOD

Proces uvođenja savremene tehnologije na početku dvadeset prvog veka izborio se za poziciju globalnog fenomena, koji neminovno prate promene postojećih struktura, ali i stvaranje različitih alternativnih pristupa procesu doživotnog obrazovanja i učenja. Dolazi do svojevrsnog "omekšavanja" granica između formalnog i neformalnog obrazovanja, proces prenošenja znanja sve češće se posmatra kao set pojedinačnih, aktivnosti usmerenih na pojedinca uključenog u proces učenja. "Tehnološka revolucija" usloвила je potrebu reevaluacije postojećih koncepcija pismenosti, tradicionalnih uloga pedagoških i andragoških kadrova, obrazovnih i aktivnosti učenja, ali je dovela i do svojevrsne "poplave" informacija, produblivanja postojećeg obrazovnog jaza. Na taj način, implementacija savremene informacione tehnologije na području obrazovanja i učenja balansira između mogućnosti ostvarivanja promena usmerenih na postizanje društvenog blagostanja kao cilja operacionalizovanog kroz set sposobnosti i veština i njegove potpune negacije.

Zalaganje za razvoj kompjuterske, informatičke (informacione), digitalne ili tehnološke pismenosti sve je приметnije kako u kolokvijalnom jeziku, tako i u savremenoj jugoslovenskoj pedagoškoj i andragoškoj literaturi. Ova "vrsta" pismenosti često se određuje kao "nova masovna pismenost informacijskog društva koja se postiže sticanjem psihomotornih veština neophodnih za rad na kompjuteru, poznavanjem principa funkcionisanja hardvera i softvera,

najvažnijih načina primene kompjutera i njihovih društvenih implikacija, kao i određenih stavova o korišćenju kompjutera” (1). Prihvatanje ovog, u osnovi uskog poimanja, kao pozitivnu posledicu imalo je intenziviranje korišćenja digitalne tehnologije i uvođenja nastave informatike u nastavne planove i programe škola na području SR Jugoslavije. Međutim, ostajanje u tim okvirima dovelo je do previđanja pojava ubrzanog zastarevanja znanja i potrebe holističkog poimanja realnosti. U nastavnim planovima i programima informatike, kreiranim za potrebe “uvođenja kompjuterske pismenosti” već gotovo celu deceniju perzistiraju sadržaji koji imaju samo istorijski značaj.

2. OD KONCEPCIJE KOMPJUTERSKE PISMENOSTI KA KOMPLEKSNIJIM ODREĐENJIMA

Zagovornici ideje o potrebi razvoja kompjuterske pismenosti rešenje su videli u širenju bazične koncepcije. Akcenat je stavljan na razjašnjavanje procesa sticanja “meta-znanja”, identifikovanje strukture informacija i korpusa veština neophodnih za primenu u različitim kontekstima i povećanje dostupnosti savremene tehnologije (2).

Sa druge strane, razvoj digitalne tehnologije dobija puni zamah; programi za njeno korišćenje sve su jednostavniji i prilagođeni širokoj populaciji korisnika. Zbog toga, jednostavno uvođenje nastave informatike na područje formalnog obrazovanja dece i omladine bez fleksibilizacije nastavnih planova i programa kroz dimenziju vremena, kojom se kao odgovor na potrebe društva ugrađuju savremeni sadržaji, zanemarivanje potrebe preoblikovanja legislativne osnove u cilju pružanja podsticaja procesu obrazovanja i učenja odraslih već uključenih u svet rada (kroz pravo i obavezu na profesionalno usavršavanje, plaćeno obrazovno odsustvo i td) i oskudno finansiranje programa za dokvalifikaciju na ovom području nikako ne predstavljaju rešenja kojima se osvajaju kompetencije neophodne za uspešno korišćenje savremene tehnologije i aktivnu participaciju u savremenom društvu.

Relevantna, aktuelna istraživanja pokazuju da u sredinama u kojima je u proteklih deset godina akcenat stavljan na sticanje “kompjuterske pismenosti” ne samo da nije došlo do očekivanog napretka, već da je “moguće da je na ovom području investirano previše kapitala, čime je maskiran nedostatak drugih veština od ključnog značaja za uspešno obavljanje posla” (3). Promene u svetu rada, iako zahtevaju intenzivno uvođenje savremene tehnologije, zahtevaju i istovremeno ovladavanje sofisticiranijim “setom” veština i sposobnosti sačinjenim od sposobnosti za timski rad, fleksibilnosti i sposobnosti za korišćenje različitih medija. Efikasna, aktivna participacija u svim životnim sferama potrebna je za uspešno suočavanje sa promenama. Zbog toga je neophodno istovremeno razvijanje svih ovih sposobnosti i veština kroz jednu širu koncepciju.

Jedno od mogućih rešenja predstavlja razvoj koncepcije koju označavamo metaforom “medijska pismenost”. Ova koncepcija podrazumeva učenje o medijima pomoću medija. Osnovnu pretpostavku za njenu realizaciju predstavlja postojanje seta sposobnosti i veština (slika 1) sačinjen od sposobnosti “uspešnog procenjivanja i stvaranja otpornosti prema kompleksnim situacijama, uspešnog odabiranja u medijski zasićenom okruženju, sticanje osećaja za raznovrsna gledišta i njihovo poštovanje, sticanje veština kreiranja i slanja poruka, rada u funkcionalnom timu i zajednici, uspešnog korišćenja porodičnih, društvenih i kulturnih veza i postavljanja svrsishodnih individualnih ciljeva” (4), odnosno, prema (5) sposobnosti i veštine pristupanja znanju, izbora, orijentacije, kritičke distance, operacionalizacije, estetske percepcije i integracije. Pri tome se pristupanje znanju posmatra kao sposobnost korišćenja medija, dekodiranja poruka koje se putem njega prenose i mogućnost transfera iskustva. U ovoj koncepciji, sposobnost vršenja izbora pretpostavlja postojanje znanja o relevantnim kriterijumima i strukturama, dok sposobnost orijentacije podrazumeva razlikovanje realnosti i njene idealne prezentacije preko medija. Kritičku distancu moguće je odrediti kao sposobnost procenjivanja i prosuđivanja o razvoju medija i proveru mogućeg stepena tehničke koristi

koju savremeni mediji imaju na individualnom i na nivou društva. Operacionalizacija podrazumeva posedovanje znanja i veština u cilju poboljšanja komunikacije uz maksimalno korišćenje tehničkih mogućnosti medija. Estetska percepcija može se shvatiti kao sposobnost za razumevanje slika i pojedinih sekvenci, dok se sposobnost za integrisanje može razumeti kao integrisanje medija i komunikacije koja se pomoću njega ostvaruje u postojeću mrežu socijalnih odnosa i refleksija korišćenja medija na društvo.

Slika 1. Set sposobnosti i veština neophodnih za realizaciju koncepcije medijske pismenosti

Osnovni preduslov za usvajanje i realizaciju ovako kompleksne koncepcije predstavlja profesionalni razvoj i usavršavanje pedagoških i andragoških kadrova. Pri tome pod pojmom pedagoški i andragoški kadrovi podrazumevamo sve osobe koje su već profesionalno angažovane, kao i one pojedince koji se nalaze u procesu inicijalnog profesionalnog pripremanja za rad u institucijama i ustanovama za obrazovanje i vaspitanje dece, omladine i odraslih.

Prema (6) tradicionalno stanovište podrazumevalo je uključivanje veoma malog broja kadrova (do oko 15 odsto) u proces profesionalnog usavršavanja, dok se tokom “informatičke revolucije” raspon zahteva za profesionalnim usavršavanjem u oblasti savremene tehnologije kreće od 50 do čak 80 procenata. Ovako složen zadatak može se ostvariti samo preduzimanjem veoma širokih društvenih akcija podizanjem nivoa fleksibilnosti kompetencija, izmenama nastavnih planova i programa i inoviranjem nastave kroz stvaranje i primenu fluidnih modela profesionalnog pripremanja i usavršavanja.

U okviru ranije koncepcije kompjuterske pismenosti akcenat je, posebno na području SR Jugoslavije, stavljan samo na razvoj i uključivanje u proces sticanja neophodnih sposobnosti i veština onih kadrova koji su svoju bazičnu profesionalnu pripremu na nivou osnovnih univerzitetskih studija dobili u oblasti informatike. Međutim, ovakvo kreiranje baze kadrova za uvođenje savremene tehnologije značajno se razlikuje od pristupa koji se neguju u razvijenijim sredinama.

Izgradnji polazne osnove za razvoj pedagoških i andragoških kadrova u okviru koncepcije medijske pismenosti značajan doprinos dat je (7) zalaganjem za neophodnost profesionalnog pripremanja i usavršavanja “nastavnika i kulturnih radnika za podsticanje razvoja i primene odgovarajućih resursa za učenje odraslih”.

Korišćenje novih informativnih i komunikacionih tehnologija predstavlja jedan od ključnih elemenata u razvoju obrazovnog, a time i ekonomskog kapaciteta nacije. Njihova implementacija mora da se prilagodi i oblikuje u specifičnom kontekstu, uporedo sa prihvatanjem stanovišta o neraskidivoj povezanosti novih obrazovnih tehnologija sa njihovim uključivanjem u nastavne planove i programe raznovrsnih ustanova i institucija koje se bave profesionalnim pripremanjem i usavršavanjem pedagoških i andragoških kadrova.

Jedini način (8) za prevazilaženje jaza između tradicionalnih načina obrazovanja i ‘ostrva inovacija’ je pripremanje pedagoških i andragoških kadrova alternativnim putem, sa posebnim akcentom na osposobljavanje za uspešno razvijanje i korišćenje savremenih modela obrazovanja i učenja.

3. MODEL RAZVOJA KADROVA ZA REALIZACIJU KONCEPCIJE MEDIJSKE PISMENOSTI

3.1. Teorijsko-empirijsko utemeljenje modela razvoja kadrova za realizaciju koncepcije medijske pismenosti

Uspešna adaptacija i realizacija modela prvenstveno zavise od kreiranja i usvajanja odgovarajućeg plana razvoja kadrova. Složen savremeni model razvoja kadrova, kojim se namerava preduzimanje koraka u cilju medijskog opismenjavanja zasnovan je na osnovnim pretpostavkama interaktivnog planiranja (9). Model u sebi inkorporira proces kontinuirane evaluacije i samoizgradnje tokom i nakon završetka pojedinih faza rada, što predstavlja jednu od osnovnih karakteristika interaktivnog planiranja obrazovnih aktivnosti. Sa druge strane, baziran je i na iskustvima (10) koja naglašavaju značaj učenja o savremenoj tehnologiji kroz njeno korišćenje.

Nalazi empirijskih istraživanja (11, 12, 13, 14) govore u prilog tvrdnji da se savremeni model razvoja medijske pismenosti može adekvatno implementirati tek kada se u centar aktivnosti postavi polaznik (u našem modelu iz redova pedagoških i andragoških kadrova) i kada se istovremeno:

- rezultati naučnih istraživanja na području savremene tehnologije implementiraju u nastavne planove i programe i permanentno osvežavaju,
- savremena tehnologija koristi kao osnovni činilac prenosa podataka,
- sadržaji o savremenoj tehnologiji koncipiraju u okviru andragoško (pedagoško)-didaktičko-metodičke nastave i
- savremena tehnologija koristi kao nastavno sredstvo.

Osnovno ograničenje ranijih koncepcija (o potrebi razvoja kompjuterske pismenosti) (12), u okviru kojih su “neophodne veštine sticane u izolovanom okruženju, odnosilo se na nemogućnost transfera i relevantne primene stečenih znanja. U okviru ovih pristupa ograničenja su se javljala i na praktičnom nivou; stečene veštine i sposobnosti bile su neupotrebljive”. Sa druge strane, implementacija rezultata naučnih istraživanja na području savremenih medija u nastavne planove i programe i njihovo permanentno osvežavanje (fleksibilizacija kroz dimenziju vremena) značajno doprinosi razvoju percipiranja nove tehnologije na jasan, visoko-strukturisan način. U ovako strukturisanim nastavnim planovima i programima relevantni sadržaji se ne marginalizuju u odnosu na postavljene ciljeve, a set veština i sposobnosti neophodnih za realizaciju koncepcije medijske pismenosti usvaja se na veoma jednostavan način, čime se otvara mogućnost njihove dalje efikasne primene u različitom okruženju.

U klasičnim modelima za razvoj kompjuterske pismenosti često je korišćena individualna nastava, u okviru koje su polaznici imali mogućnost da se obrazuju i obučavaju za sticanje određenih sposobnosti i veština. Kombinacija sa grupnim oblicima nastave gotovo da je u potpunosti izostajala. Za razliku od toga, u modelima u kojima se savremena tehnologija koristi kao osnovni činilac prenosa podataka omogućeno je (11, 12) adekvatno objedinjavanje ključnih pretpostavki individualnih i grupnih situacija obrazovanja i učenja uz znatno smanjenje troškova.

Modeli koji se zasnivaju na ranijoj koncepciji kompjuterske pismenosti podrazumevali su svojevrsan “dril” polaznika, bez dužnog poklanjanja pažnje razvoju kognitivnih sposobnosti neophodnih za uspešno rešavanje problema (12, 13). Koncipiranje nastavnih programa iz kojih su izostavljani andragoško-pedagoško-didaktičko-metodički sadržaji vodilo je nemogućnosti prilagođavanja na promene i neusklađenosti sa realnim obrazovnim potrebama. Sa druge strane, u modelu zasnovanom na koncepciji medijske pismenosti akcenat se stavlja

na učenje svih učesnika obrazovnog procesa o savremenoj tehnologiji i mogućnostima njene primene. Time se istovremeno vrši profesionalno usavršavanje i osvežavanje znanja i samih kreatora i realizatora novog modela.

Koncepcija kompjuterske pismenosti na nivou realizacije u značajnoj meri je zavisila, osim od materijalnih mogućnosti ustanove ili institucije za obrazovanje i od “volje nastavnika da kao osnovno nastavno sredstvo u programima nastave o savremenoj informacionoj tehnologiji upotrebi neki od savremenih digitalnih medija” (14). Širenje Internet-a i World Wide Web-a i njihovo korišćenje kao nastavnih sredstava olakšava transfer stečenih znanja o savremenoj tehnologiji. Na taj način se polaznicima omogućava i pristupanje Internet-u i World Wide Web-u kao značajnim izvorima informacija, što ujedno vodi i značajnom smanjenju sredstava koja se ulažu u proces obrazovanja.

Kao osnovne prednosti uvođenja nove, digitalne tehnologije u obrazovanje i učenje odraslih često se navode: mogućnost potpunog, nezavisnog informisanja, mogućnost prilagođavanja na nove oblike učenja, promene kognitivnog stila, mogućnost realizacije obrazovnih aktivnosti usmerenih na osnaživanje individualnih kognitivnih kapaciteta, intenzivna razmena informacija, mogućnost kontrole obrazovnog okruženja, učenje uloga neophodnih za timski rad, povećana participacija u procesu učenja, redukcija inhibicija. Razvoj koncepcije medijske pismenosti, sa druge strane, prate i određena ograničenja, posebno s obzirom na postojanje, mogućnost nabavke i osavremenjavanje opreme u ustanovama i institucijama za obrazovanje, profesionalnu pripremljenost kadrova uključenih u realizaciju koncepcije, teškoće pri vraćanju na korišćenje klasičnih metoda učenja, alijenaciju itd.

Na teorijskom nivou otvara se i problem kreiranja adekvatnog koncepta koji će na zadovoljavajući način objediniti dosadašnja teorijska saznanja i primenu digitalne tehnologije, dok se na praktičnom nivou javljaju problemi čije rešavanje, već na početnom stadijumu implementacije savremene digitalne tehnologije, zahteva adekvatno pripremljene pedagoške i andragoške kadrove, detaljnu razradu nastavnih planova i programa, ali i postojanje adekvatnih materijalnih resursa. No, uporišnu tačku u razvoju i implementaciji koncepcije medijske pismenosti čine pedagoški i andragoški kadrovi, čija tradicionalna uloga trpi značajne promene u novom okruženju. Umesto da samo vrše jednostavnu transmisiju znanja, pred ove kadrove postavlja se zadatak ovladavanja veštinama vođenja procesa učenja u alternativnim modelima i stvaranja dinamičkog obrazovnog okruženja u kome učenje postaje strateška baza za razvoj i napredovanje čitavog društva.

3.2. Polazne pretpostavke izgradnje modela

Ponuđeni model sastoji se od dve osnovne faze. Prvu fazu sačinjava niz centralizovanih aktivnosti neophodnih za inicijalni razvoj jednostavnog modela, dok druga faza, koja se oslanja na prethodnu, podrazumeva nadgradnju i decentralizaciju izlaženjem u susret potrebama privrede, lokalne zajednice i društva u celini.

Prvi korak u stvaranju takvog modela predstavlja utvrđivanje i analiza potreba profesionalnog osposobljavanja i usavršavanja kadrova koji će biti u stanju da olakšaju rad pojedincima u oblasti nove tehnologije, koji će moći da upravljaju procesom učenja i pruže pomoć u transferu znanja na kompleksne životne i radne zadatke. Zbog toga se posebna pažnja mora obratiti na sadržaje programa za profesionalno pripremanje na osnovnim univerzitetskim studijama i programa za profesionalno usavršavanje pedagoških i andragoških kadrova. Ovi sadržaji moraju da budu permanentno podvrgnuti preispitivanju i osvežavanju i koncipirani tako da omoguće adekvatno reagovanje na nove i nepoznate okolnosti. Kroz njih je neophodno obezbediti mogućnost sticanja sposobnosti za dalje samostalno razvijanje kapaciteta za fleksibilnu komunikaciju, saradnju, timski rad i prihvatanje odgovornosti.

Proces dalje izgradnje savremenog, fluidnog modela profesionalnog pripremanja i usavršavanja kadrova za realizaciju koncepcije medijske pismenosti odlikuje i fleksibilizacija

nastavnih planova i programa kroz dimenzije vremena, individualizacije i prostora. U tu svrhu neophodno je uključivanje svih raspoloživih resursa, kako na lokalnom, tako i na širem društvenom planu. Na taj način, sa jedne strane, stvorio bi se kompleksan varijetet puteva sticanja potrebnih znanja, veština i sposobnosti bilo tokom, bilo van rada, kombinacijom klasičnih i alternativnih modela. Sa druge strane, ostvarila bi se neophodna veza i saradnja institucija za obrazovanje sa svetom rada, koja je tokom poslednjih decenija na međunarodnom planu postala važan činilac u planiranju i kreiranju politike visokog obrazovanja i naglasio značaj obrazovnih institucija kao jednog od osnovnih strateških činilaca društvenog razvoja.

3.3. Prva faza izgradnje modela

Polaznu osnovu za razvoj ovog modela predstavlja, sa jedne strane, postavljanje sticanja bazične informacione i medijske pismenosti na osnovnim univerzitetskim studijama na kojima se profesionalno pripremaju pedagoški i andragoški kadrovi i kreiranje raznovrsne ponude programa za profesionalno usavršavanje u oblasti savremene tehnologije za već angažovane kadrove kao jednog od osnovnih prioriteta. Ova dva modaliteta (slika 2) imala bi izdiferenciranu strukturu i razlikovala bi se prvenstveno u pogledu izvora finansiranja, sistema koordinacije i alternativnih oblika obrazovanja. I jedan i drugi modalitet oslanjaju se na generalni plan o razvoju modela, koriste istu, centralizovanu bazu podataka, istovetne instrumente za prikupljanje, unošenje i obradu podataka i imaju identične standarde o korišćenju hardvera i softvera.

Jedno od mogućih rešenja predstavlja stvaranje tzv. virtuelnog univerziteta na kojem bi potencijalni polaznici kroz raznovrsne alternativne obrazovne oblike (npr. sinhroni ili asinhroni seminari, virtuelni kursevi, forumi i dr) sticali neophodna znanja, sposobnosti i veštine iz određenih područja informatike, sa posebnim akcentom na sadržaje iz oblasti pojedinih nauka - pedagogije, andragogije, psihologije, kao i pojedinih naučnih disciplina, posebno didaktike i metodike. Pri tome je neophodno posebnu pažnju pokloniti andragoško-pedagoško-didaktičko-metodičkom osposobljavanju za rad u asinhronom i sinhronom virtuelnom okruženju. Asinhrono virtuelno okruženje akcenat stavlja na individualizaciju procesa učenja, ali podrazumeva i uključivanje u obrazovne aktivnosti kroz saradnju i timski rad, bez obzira na vreme uključivanja. Njime se, prema Š15) razvijaju analitičke, sintetičke i sposobnosti za vršenje evaluacije. Sa druge strane, sinhroni oblici u značajnoj meri podsećaju na tradicionalne oblike obrazovanja i učenja jer podrazumevaju istovremeno učešće nastavnika i učesnika, ali se u ovim oblicima, prema (16) akcenat stavlja na aktivne oblike učenja - brainstorming, diskusije i debate, koji se realizuju preko On-line foruma, "soba za razgovore", diskusionih grupa itd.

Slika 2. Prva faza razvoja modela

U okviru prvog modaliteta, na fakultetima na kojima se profesionalno pripremaju kadrovi koji će se baviti pedagoškim i andragoškim radom neophodno je razvijanje programa za sticanje medijske pismenosti, bilo inkorporacijom ovih sadržaja u postojeće nastavne planove i programe, bilo uvođenjem alternativnih modela obrazovanja.

Drugi modalitet obuhvatao bi programe izdiferencirane s obzirom na nivo opštosti, a uključivao bi i dodatne alternativne oblike kao što su WWW konferencije, On-line forumi, sinhroni i asinhroni seminari, radionice itd. Ovaj modalitet podrazumevao bi poštovanje principa dobrovoljnosti, tako da bi uključivanje u programe usavršavanja moglo da bude potpuno individualizovano. Neophodna finansijska pomoć bi u prvom redu podrazumevala kreiranje sasvim novog vida stipendiranja koji bi se ostvarivao davanjem sredstava za otvaranje individualnih studijskih naloga.

Kao osnovni zadaci, na ovom nivou izgradnje modela, neophodni su:

- donošenje generalnog plana o razvoju modela radi usklađivanja i standardizacije, u kome će centralno mesto zauzimati pedagoški i andragoški kadrovi,
- obezbeđivanje neophodne logističke i finansijske podrške,
- izgradnja i usklađivanje sistema koordinacije modela sa podeljenom odgovornošću,
- donošenje standarda o korišćenju hardvera i softvera,
- razvoj instrumenata za prikupljanje, unošenje i obradu podataka,
- izgrađivanje relevantne baze On-line podataka (u koju bi bili uključeni planovi rada, osnovne karakteristike modela, relevantni tekstovi i publikacije, programi pojedinih studijskih i kurseva za profesionalno usavršavanje, liste odgovora na najčešće postavljena pitanja, On-line rečnici i dr) i
- razvoj jednostavnih alternativnih oblika za obrazovanje i diseminaciju znanja.

Ovako koncipiran model u prvoj fazi bi redukovao troškove realizacije, što predstavlja posebnu povoljnost za kadrove angažovane na području obrazovanja i vaspitanja, a u isto vreme ne bi predstavljao preterano opterećenje za budžet zajednice. Sa druge strane, korišćenjem savremene tehnologije za sticanje medijske pismenosti u značajnoj meri bi se prevazišao jaz između urbanih i ruralnih sredina, koji je gotovo nemoguće prevazići korišćenjem tradicionalnih oblika organizacije obrazovanja. Na taj način omogućilo bi se i povećanje transparentnosti, čime bi bio učinjen i značajan pomak u procesu profesionalizacije kadrova na području obrazovanja, posebno obrazovanja odraslih.

3.4. Faza saradnje sa zajednicom

Druga faza izgradnje modela (slika 3) podrazumeva preduzimanje čitavog niza aktivnosti usmerenih na razvoj saradnje ustanova i institucija za obrazovanje sa svetom rada, lokalnom i širom društvenom zajednicom. Pre samog pristupanja realizaciji ove faze razvoja modela, neophodno je ispitivanje obrazovnih potreba u oblasti savremene tehnologije, analiziranje jaza između potrebnih i postojećih veština i sposobnosti i analiza trendova zapošljavanja. Pri tome valja poći od modela ispitivanja obrazovnih potreba (17) koji podrazumeva:

- aktiviranje, pripremu i projekciju procesa utvrđivanja obrazovnih potreba,
- definisanje modela (vizije) poželjnog stanja, ponašanja, funkcija ili kompetentnosti,
- utvrđivanje i analizu postojeće situacije u obavljanju različitih funkcija i uloga, trenutnog ponašanja ili nivoa kompetentnosti i znanja i
- poređenje modelovanog, odnosno projektovanog i utvrđenog stanja.

Na taj način, stvara se nova mreža relacija na području obrazovanja, a planovi se prilagođavaju kompleksnom procesu uvođenja novih tehnologija koji zahtevaju kako vertikalno, tako i horizontalno planiranje (20). Pri tome, pod pojmom vertikalno planiranje podrazumevamo stvaranje novih i rekonstrukciju postojećih veza i odnosa na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i internacionalnom nivou uz poklanjanje dužne pažnje uvažavanju kulturnih, religijskih, idejnih, ideoloških, ekonomskih i razlika u tradiciji. Sa druge strane, horizontalno planiranje, ne odnosi se samo na pojedine aspekte učenja, već i na disciplinarno i profesionalno povezivanje.

Slika 3. Druga faza razvoja modela

Za obe vrste planiranja neophodno je zasnivanje na pluralističkoj, demokratskoj osnovi. U

suprotnom, uvođenje novih tehnologija u područje obrazovanja i učenja odraslih rezultiralo bi otvaranjem mogućnosti za svojevrsno potčinjavanje i otuđivanje, čime bi se stvorio prostor za razvoj jednog novog, netolerantnog, uniformnog, nasuprot poželjnom pluralističkom, demokratskom, na multiformnoj osnovi razvijenom društvu.

U okviru modaliteta namenjenog kadrovima koji se profesionalno pripremaju na osnovnim univerzitetskim studijama dolazi do blagog usklađivanja programa sa ustanovljenim potrebama. Finansiranje i koordinacija ovog modaliteta su i dalje centralizovani, ali u odnosu na prethodnu fazu razvoja u značajnoj meri orijentisani na potrebe zajednice, koja pruža pomoć kroz obezbeđivanje dodatne logističke i finansijske podrške. S obzirom na naraslu bazu On-line podataka vrši se blaga diverzifikacija s obzirom na područje budućeg rada. U ovoj fazi je moguće i uvođenje novih aktivnih, alternativnih metoda nastave i stalna fleksibilizacija programa kroz dimenziju vremena. Moguća je i potpuna ili delimična individualizacija obrazovnih oblika s obzirom na vreme (sinhroni i asinhroni oblici) i mesto.

Sa druge strane, okviru modaliteta za profesionalno usavršavanje već angažovanih pedagoških i andragoških kadrova akcenat se stavlja na suptilnu decentralizaciju modela, što podrazumeva utvrđivanje i analizu potreba tržišta rada, materijalnih resursa i potencijalnih korisnika i njihovo usklađivanje sa postojećim modelom. Profesionalno usavršavanje (posebno andragoških) kadrova značajno se diverzifikuje s obzirom na korisnike, koji sufinansiraju razvoj određenih segmenata mreže.

Na taj način, uz brižljivo rešavanje kako teorijskih, tako i praktičnih pitanja, postavljanja tzv. vertikalnih i horizontalnih planova razvoja kadrova moguće je izbeći "zamke" koje postavlja uvođenje savremene tehnologije.

4. ZAKLJUČAK

Razvoj predloženog modela potpomogao bi olakšanom i bržem usvajanju seta znanja, veština i sposobnosti koji se označava metaforom "medijska pismenost". Narastajuća snaga informacione tehnologije promenila je kako zahteve, tako i očekivanja koja se postavljaju pred savremeno društvo. U tom kontekstu savremena tehnologija ima moć preoblikovanja društvenih odnosa u dva smera - sa jedne strane, može da dovede do razvoja društva u celini i približavanja opštem blagostanju, a sa druge, može voditi ka opštem ili parcijalnom osiromašenju i stagnaciji. Ključni faktor u procesu podizanja "medijske pismenosti" društva imaju pedagoški i andragoški kadrovi, a poseban značaj u njihovom razvoju imaju andragoško-pedagoško-didaktičko-metodički aspekti, posebno oni koji se odnose na alternativne puteve i metode obrazovanja i učenja.

Ponuđeni model, u skladu sa time, ima potencijala da pruži doprinos povećanju atraktivnosti profesije, otvaranju mogućnosti za povećanje horizontalne pokretljivosti i poboljšanju materijalnog statusa kadrova angažovanih na području obrazovanja sa jedne strane, a sa druge, da pruži značajan doprinos u zadovoljavanju obrazovnih potreba sveta rada. Ovako koncipiran model, takođe, ima potencijal za pružanje značajnog doprinosa razvoju lokalne i šire društvene zajednice, ne samo u domenu ekonomskog razvoja, već i u domenu obrazovanja za slobodno vreme i njegovog aktivnog korišćenja.

Model se značajno oslanja na savremena, relevantna, na međunarodnom nivou razvijena andragoška i pedagoška teorijsko-empirijska saznanja. U prvoj fazi razvoja koristi postojeće resurse i skoncentrisan je na zadovoljavanje potreba za adekvatno profesionalno pripremljenim kadrovima za sprovođenje koncepcije medijske pismenosti. U drugoj fazi model u potpunosti uvažava potrebe planiranja kadrova i obrazovanja, dok se tokom daljeg razvoja širi u skladu sa specifičnim potrebama lokalne, kao i šire društvene zajednice.

LITERATURA

- (1) Bostock, S.J. and Seifert, R.V. (1986). *Micro Computers in Adult Education*. London, Sydney, Dover: Croom Helm.
- (2) Luke, C. (1997). *Technological Literacy*. Melbourne: National Languages & Literacy Institute and Adult Literacy Network.
- (3) Borghans, L. and ter Weel, B. (2000). Skill Survey of the Employed British Workforce. U CERi, *Education Policy Analysis 2001* (str. 111). Paris: OECD.
- (4) Hobbs, R. (1996). *Democracy At Risk: Building Citizenship Skills through Media Education*. Wellesley: Babson College.
- (5) Nuisl, E. (1999). Media Literacy. U P. Federighi, W. Bax and L. Bosselaers (eds.), *Glossary of Adult Learning in Europe* (str. 22-23). Hamburg: UNESCO.
- (6) Feller, R. (1997). *Redefining "Career" During the Work Revolution*. Greensboro, NC: ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services.
- (7) UNESCO (1998). Peta međunarodna konferencija o obrazovanju odraslih 14-18 jul 1997. *Andragoške studije*, Vol. 5, broj 2, 181-205.
- (8) Ovesni, K. (1998). On-line model obrazovanja odraslih i njegova primena u pripremanju andragoških kadrova. U YUCCA i dr., *Netforum '98 - 27-29. maj 1998 godine - zbornik predavanja* (str. 64-71). Beograd: YUCCA.
- (9) Caffarella, R.S. (1994). *Planning Programs for Adult Learners - A Practical Guide for Educators, Trainers and Staff Developers*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- (10) Merriam, Sh. and Brockett, R. (1997) *The Profession and Practice of Adult Education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- (11) Cahoon, B. (1998). Teaching and Learning Internet Skills. U Cahoon, B. (ed.), *Adult Learning and the Internet - New Directions for Adult and Continuing Education*, 78, San Francisco: Jossey-Bass, str. 5-13.
- (12) Ginsburg, L. (1998), Integrating Technology into Adult Learning. U Hopey, C. (ed.), *Technology, Basic Skills, and Adult Education: Getting Ready and Moving Forward*, Information Series no. 372, Columbus: ERIC, str. 1-2.
- (13) Eastmond, D.V. (1998). Adult Learners and Internet-Based Distance Education. U Cahoon, B. (ed.), *Adult Learning and the Internet - New Directions for Adult and Continuing Education*, 78, San Francisco: Jossey-Bass, str. 33-41.
- (14) Cowles, S.K. (1997), Technology Melts Classroom Walls. *Focus on Basic*, 1, C, str. 11-13.
- (15) Driscoll, M. (1999). Web-based Training in the Workplace. *Adult Learning*, 10, 4, str. 21-25.
- (16) Wonacott, M.E. (2000) Web-Based Training and Constructivism. *In Brief*, 2, str. 1-2.
- (17) Despotović, M. (2000). *Igra potreba - andragoške varijacije*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju, Andragoško društvo Srbije.
- (18) Savićević, D. (2000). *Put ka društvu učenja*. Beograd: DP Đuro Salaj i JNIP Prosvetni pregled.